

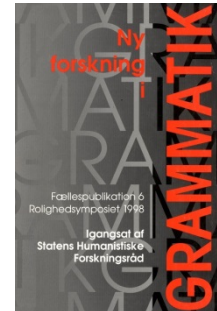
Ny Forskning i Grammatik

Titel: Passiv på italiensk

Forfatter: Mette Wigh Jensen

Kilde: C. Bache, L. Heltoft & M. Herslund (red.).
Ny Forskning i Grammatik 6, 1999, s. 163-180

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Odense Universitetsforlag 1999

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af *Ny Forskning i Grammatik* (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Passiv på italiensk

Mette Wigh Jensen

1. Indledning

På mange sprog har man to former for passiv: en perifrastisk passiv, som dannes ved hjælp af et hjælpeverbum + perf. part., og en såkaldt reflektiv passiv, som dannes af en aktiv verbalform og et reflektivt pronomen.

Det følgende skal handle om disse to konstruktionstyper på italiensk. For nemheds skyld har jeg overtaget betegnelserne perifrastisk passiv (PP) og reflektiv passiv (RP), som er de gængse i litteraturen. Jeg vil undlade at gå ind i diskussionen om, hvorvidt det er korrekt at kalde også reflektivformen for en passiv. Vægten vil i stedet blive lagt på, hvordan de to typer i praksis forholder sig til hinanden – om de kan bruges i flæng, eller om de har forskellige anvendelsesområder.

2. Definitioner

2.1. Den perifrastiske passiv

Den perifrastiske passiv dannes på italiensk normalt ved hjælp af *essere* eller *venire* samt perfektum participium. *Essere* + perf. part. kan forveksles med en tilstandsangivelse, mens *venire* entydigt angiver, at der er tale om en proces (*venire* bruges dog kun i de sammensatte tider):

(1a) La porta è aperta
'Døren bliver åbnet/er (evt. står) åben'

(1b) La porta viene aperta
'Døren bliver åbnet'

2.2. Den reflektive passiv

Konstruktionen med reflektivt pronomen – her kaldet RP – findes i flere varianter. Når der er tale om intransitive verber, vil konstruktio-

nen normalt ikke fornemmes som semantisk passiv, men snarere som aktiv med indefinit subjekt. Denne mulighed findes også, når verbet er transitivt, men da er det oftest svært at afgøre, om sætningen er at regne som semantisk aktiv eller passiv. Netop derfor har jeg ikke ønsket at skelne mellem de to varianter. Nogle eksempler:

- (2) Si balla
'Man danser/der danses'
- (3) Si compra il libro dal libraio
'Man køber bogen hos boghandleren'

En anden grund til, at jeg ikke har ønsket at opdele gruppen af disse *si*-konstruktioner, er, at netop når man ser hele spektret, får man en klarere fornemmelse for konstruktionens særlige anvendelsesområde i forhold til den perifrastiske passiv. RP-konstruktionerne strækker sig således over en glidende skala som illustreret i fig. 1:

<i>si dorme</i>	<i>si compra il libro</i>	<i>il libro si compra</i> ¹
aktiv betydning		passiv betydning

En fælles definition kunne lyde, at gruppen omfatter alle konstruktioner med *si*, som har en ikke-specificeret menneskelig agent. Rummer konstruktionen også en NP, er denne størrelse patient.

Bemærkelsesværdigt er det i øvrigt, at de to konstruktionstyper kan kombineres, som i:

- (4) Spesso si è traditi dai falsi amici (Zribi-Hertz 1982: 374)
'Ofte bliver man svigtet af falske venner'

I disse tilfælde er det ikke agenten, men **patienten**, som er uspecificeret og menneskelig.

1 Hermed ikke være sagt, at leddenes rækkefølge er nogen endegyldig indikator for, om der er tale om en apersonlig aktiv eller om en passiv konstruktion. Figuren skal blot illustrere, at når en NP **umarkeret** står før verbet, er vi generelt nærmere passiv (idet den kanoniske passiv, PP, netop normalt kendetegnes ved patientopkaldelse).

3. Syntaktiske begrænsninger

Man kan umiddelbart konstatere, at der findes situationer, hvor valget mellem de to konstruktioner ikke er frit, idet syntaktiske forhold forhindrer, at en af dem kan anvendes. Når der i litteraturen hidtil har været anført forskelle på PP og RP på italiensk, har der først og fremmest været fokuseret på disse situationer. Det drejer sig bl.a. om følgende tilfælde:

3.1. RP er udelukket

a) *Når agenten er [- human], er RP udelukket.*

Det er en af den refleksive passivs særlige karakteristika, at agenten her kun kan være af menneskelig art (som tilfældet også er ved det danske *man*). Cinque (1976: 29) nævner umuligheden af:

- (5) *In questa stagione si cambia pelle [om slanger]
'På denne årstid skifter man ham'

b) *EksPLICIT agensangivelse er ikke mulig ved RP.*

Ovennævnte begrænsning har en nær sammenhæng med en anden, nemlig den at eksPLICIT agensangivelse ved RP på moderne italiensk er om ikke umulig, så dog yderst sjælden og opleves som uacceptabel af mange italienere.²

- (6a) Il caffè è stato bevuto dal padre
'Kaffen er blevet drukket af faderen'

- (6b) *Il caffè si è bevuto dal padre

3.2. PP er udelukket

PP kan ikke fungere på lige fod med RP i følgende situationer:

a) *Ved intransitivt verbum.*

I visse tilfælde er det dog muligt at danne en (apersonlig) PP af et intransitivt verbum. Renzi (1988: 96) citerer således følgende eksempler:

2 De eksempler, der forekommer, har næsten alle den brede agensangivelse *da tutti* ('af alle') e.l., f.eks. *Questo giornale si legge da tutti* 'Denne avis læses af alle'.

- (7) Gli era stato detto del pericolo
'Til ham var blevet sagt om faren' (= Man havde oplyst ham om faren)
- (8) Fu proceduto al sequestro
'Der blev gået i gang med beslaglæggelsen' (= Man gik i gang med...)

b) *Ved idiomaticke udtryk og uegentlige objekter:*

- (9a) I tempi musicali erano due: il fox-trot e lo slow. Con il primo si faceva casino, con il secondo si ballava la mattonella (De Crescenzo, *Vita* 37)
'Der fandtes to musikalske tempi: foxtrot og slow. Til den første lavede man ballade, til den anden dansede man *mattonella*'
- (9b) *Casino era fatto

c) *Ved refleksiivt verbum.*

Refleksive sætninger kan som bekendt ikke passiveres, og det gælder også, når subjektet er apersonligt.

- (10) Qui ci si lava all'acqua fredda
'Her vasker man sig i koldt vand'

har ikke nogen PP-modpart.

d) *Ved stare + gerundio (dvs. om igangværende begivenhed).*
Også her kan man have *si*-konstruktion, men ikke PP.

e) *Ved avere.*

- (11a) Soprattutto se si hanno i piedi massacrati come i miei (L. Macchiavelli, cit. fra Brunet 1994: 33)
'Især hvis man har så ødelagte fødder som mine'
- (11b) *Soprattutto se i piedi massacrati come i miei sono avuti

Med alle disse konstruktioner befinder vi os i den apersonlige ende af RP-konstruktionerne. Hermed mener jeg, at vægten snarere er lagt på, at den handlende er generisk/indefinit, end på patienten (hvis der overhovedet er nogen). Den umarkerede ordstilling er: *si V NP*.

3.3. *Modal værdi med og uden modalverber*

Når der er tale om RP med modal værdi, er erstatning med PP også problematisk, idet den modale værdi ikke overføres hertil:

(12a) *Questa stoffa si lava in lavatrice*
 ‘Dette stof kan vaskes i vaskemaskine’

(12b) *Questa stoffa è lavata in lavatrice (ogni giorno)*
 ‘Dette stof bliver vasket i vaskemaskine (hver dag)’

(12b) er en fuldt acceptabel sætning, men den svarer ikke indholds-mæssigt til (12a), som angiver en potentiel handling (*può essere lavata*), mens (12b) angiver noget faktisk. Det samme er tilfældet ved normativ værdi:³

(13a) *Le mele si mangiano (non si buttano via)*
 ‘Æbler spiser man (dem smider man ikke væk)’

(13b) *Le mele sono/vengono mangiate*
 ‘Æblerne bliver spist’

Også her forsvinder den modale værdi i PP. Desuden bemærkes, at man går fra det generelle (æbler som “art”) i (13a) til (i hvert fald muligheden for) det specielle (nogle bestemte æbler) i (13b).

Hvis en RP-sætning indeholder et modalverb, forholder det sig en smule anderledes. Drejer det sig om *dovere* og *potere*, er det normalt muligt at omskrive til PP. Modalverbets form ændres ikke, men hovedverbet sættes i passiv infinitiv:

3 Her er det iøvrigt interessant at bemærke, at også den perifrastiske passiv råder over en modal form med normativ (“bør”) nuance, nemlig med hjælpeverbet *andare* i usammensatte, især imperfektive tider: *Questo libro va letto*.

(14a) Certo si può riaprire una tomba (Del Giudice, *Mania* 51)
 ‘Jovist kan man åbne en grav igen’

(14b) Certo una tomba può essere riaperta

(15a) Si devono proteggere i bambini
 ‘Man bør beskytte børn’

(15b) I bambini devono essere protetti

Med *volere* bliver sagen lidt mere kompliceret. Her kan NP ikke være subjekt, idet viljen ligger hos den generiske/indefinitte agent:

(16a) Si vuole comprare questa macchina
 ‘Man vil købe denne bil’

(16b) *Questa macchina vuole essere comprata

Heller ikke hvis man passiverer *volere*, får man et acceptabelt resultat:

(16c) *Questa macchina è voluta comprare

Volere er da også et af de verber, som normalt ikke kan indgå i en passivomskrivning. Men også med *potere* og *dovere* bliver den perifrastiske passiv ofte lidt tung. Problematisk er det desuden, at *potere* ikke kun kan angive generel mulighed, men også en konkret mulighed, der er nært knyttet til subjektet i den aktuelle situation:

(17) Si può, per esempio, leggere *Caro amore ti scrivo* (Amica 18, 1998: 72)
 ‘Man kan for eksempel læse *Caro amore ti scrivo*’

I en PP-omskrivning vil *potere* komme til at gå på bogens kvalitet, ikke på en mulighed, der er til stede for en generisk agent. Et lignende problem har vi ved verbet *sapere* i betydningen “kunne”, som jo decideret går på agenten og dennes evner (uanset kongruensen med *le lingue straniere* i det følgende eksempel). Omskrivning til PP er tvivlsom:

(18a) Se non si sanno le lingue straniere ..., la soluzione più ragionevole è la tesi su un argomento specificamente italiano (Eco, cit. fra Brunet 1994: 26)

‘Hvis man ikke kan fremmedsprog..., er den fornuftigste løsning (at skrive) speciale om et specifikt italiensk emne’

(18b) ?Se le lingue straniere non sono sapute...

4. Når begge konstruktioner er mulige – nogle tendenser

De to konstruktioner har altså hver deres særlige område, hvor de ikke fungerer som alternativer til hinanden. Det skyldes deres forskellige specialer: PPs centrale område er patientstopikalisering, mens RP's er angivelse af en ikke-specificeret menneskelig agent (Wehr 1995: 37-38). I mange tilfælde er der dog også patientstopikalisering i forbindelse med en RP og ikke-specificeret menneskelig agent i forbindelse med en PP; de angivne egenskaber vedrører blot konstruktionernes primære værdi.

Derfor har de også et stort fællesområde. Inden for dette fællesområde kan man så afdække en række tendenser i brugen af de to konstruktionstyper.

4.1. Eliminering af tvetydighed

For det første vil der være situationer, hvor den ene kunne forveksles med andre konstruktioner, og den anden vælges følgelig for at undgå tvetydighed. Fx kan den perifrastiske passiv ved visse verber forveksles med *essere* + tilstandsprædikat. Her kan en RP sikre den dynamiske læsning:

(19a) La porta è chiusa
‘Døren er/bliver lukket’

(19b) La porta si chiude
‘Døren bliver lukket’

Også RP kan imidlertid i visse situationer være tvetydig. For det første kan den forveksles med en medial konstruktion, dvs. hvor der angives en begivenhed, der sker af sig selv, uden menneskelig agent. Således

kan (19b) også betyde ‘døren går i (af sig selv)’ - ja, det er måske endda den mest nærliggende læsning af (19b). Ordstillingen *si chiude la porta* ville imidlertid mindske sandsynligheden for denne tolkning.

For det andet kan RP – hvis NP er [+anim] – forveksles med en reflexiv:

(20a) Mario è stato ucciso
‘Mario er blevet dræbt’

(20b) Mario si è ucciso
‘Mario har dræbt sig (= Mario har begået selvmord)’⁴

Ved foranstillet animeret NP vil sætningen normalt spontant blive tolket reflexivt. At opfatte (20b) som en RP er så godt som udelukket.

4.2. *Generel vs. specifik*

Et af RP’ens vigtigste karakteristika er, at den er **generel**, mens PP er mere **specifik**. RP har ofte en generisk agent og angiver normer, generelle udsagn m.m., mens PP normalt har en specifik (om end ikke altid nærmere præciseret) agent.

Sammenlign følgende eksempler, som er hentet fra Zribi-Hertz 1982: 353 (oversat fra fransk):

(21a) Il latte è /viene bevuto ogni mattina
‘Mælken bliver drukket hver morgen’

(21b) Il latte si beve ogni mattina

Zribi-Hertz’ pointe er, at medens agenten i (21a) kan være både en kat og et menneske, er katten udelukket i (21b). Herudover fornemmer jeg, at man i (21b) vil være tilbøjelig til umiddelbart at opfatte *il latte* som artsangivelse, medens der i (21a) er tænkt på en bestemt mælk, f.eks. det, der er hældt op i kattens skål (se også eksempel 13 ovenfor).

Heraf ses det, at RP har en tendens til at dreje tolkningen i retning

4 Denne sætning kan dog også være medial, dvs. angive spontan begivenhed uden menneskelig agent: *Si è ucciso in un incidente* ‘Han er blevet dræbt ved en ulykke’.

af noget generisk og almengyldigt, mens PP trækker i retning af det specifikke. Dette bekræftes også af, at PP fortrinsvis bruges ved NP med bestemt artikel, RP ved NP uden eller med ubestemt artikel

4.3. *Subjektivitet vs. objektivitet*

Vi har fastslået, at begge konstruktioner kan have en menneskelig agent, som ikke behøver at være eksplicit angivet. Men alligevel er der ofte en forskel på dette punkt. RP har som nævnt tit generisk værdi, og derfor **er den talende ofte indbefattet** i gruppen af (mulige) agenter. PP's agent vil normalt blive opfattet som **en 3. person**:

- (22) Non so perché non si riesca ad aiutare le persone che si amano di più, si pensa che c'è sempre tempo per farlo (Comencini, *Capotto* 148)
 'Jeg ved ikke, hvorfor det aldrig lykkes en at hjælpe de mennesker, man elsker mest; man tænker, at det kan der altid blive tid til.'

Le persone che sono più amate giver en helt anden mening - her er der nemlig tale om at være objektivt mest elsket af alle, mens der i *si*-sætningen tales ud fra den talendes subjektive synspunkt.

Nu kunne man hævde, at dette var noget helt specielt for de såkaldte *noi* *si*-sætninger, hvor *si* bruges med værdi af "vi" sammen med 1. pers. plur.-pronominer, og at disse bør udskilles og slet ikke betragtes som en del af de *si*-konstruktioner, vi her omtaler som RP. Det er imidlertid meget vanskeligt at udskille konstruktioner med 1. pers. plur.-værdi, idet denne kan være mere eller mindre eksplicit. Også i sætninger uden ydre grammatiske tegn som et *noi*, *nostro* osv. kan der være en *noi*-værdi, f.eks. i generelle udtalelser omhandlende mennesker i al almindelighed, hvor den talende naturligt nok indregner sig selv (som i eksempel (22) ovenfor).

Selv om RP typisk udtrykker normer og almengyldige udsagn, må den altså siges ofte at have mere subjektive nuancer end PP. Dette står i modsætning til den analyse af reflexiv over for perifrastisk passiv, som for nylig er fremsat for andre sprog af Durst-Andersen, Heltoft & Falster Jakobsen og Herslund, nemlig at RP skulle udtrykke en objektiv modalitet og PP en subjektiv. Det er altså et spørgsmål, om denne analyse kan bruges i en beskrivelse af italiensk.

Denne tvivl underbygges af yderligere to faktorer. For det første dækker den italienske *si*-konstruktion et bredere semantisk område end både dansk *s*-passiv og fransk *se*-passiv, nemlig ud over deres fælles område også det, der på dansk dækkes af *man*, på fransk af *on*.

For det andet regnes den danske *s*-passiv stilistisk normalt for mere literær og anvendes mindre i talesproget end *blive*-passiven, hvorimod den italienske RP er endog særdeles meget anvendt i talesproget, hvor den efter min overbevisning er hyppigere end PP.

4.4. *Procesorienteret vs. resultatorienteret*

Et andet vigtigt karakteristikum ved PP er, at denne konstruktion i almindelighed fokuserer på den ændring, der sker med patienten, og den tilstand, som er en følge heraf. Man kan sige, at PP er **resultatorienteret**, mens RP er **procesorienteret**. Dette ses for det første ved, at PP typisk bruges ved verber, der angiver, at noget skabes/bygges o.l. Efter at verbalhandlingen er udført, foreligger der et synligt resultat:

- (23) ... tutto intorno alla vecchia pista era stata costruita una struttura circolare a tre piani, un anfiteatro di tavoli e separé e spot e monitor (Benni, *Duemila* 70)

‘Hele vejen rundt om det gamle dansegulv var der blevet bygget en rund konstruktion med tre etager ...’

- (24) “Queste scarpe sono il modello più prestigioso della linea Tennis Diadora Björn Borg ed è stato creato grazie ai suggerimenti del campione svedese.” (Ferrucci, *Terra* 52)

‘Disse sko er den mest prestigøse model i Diadoras Bjørn Borg-serie, og den er blevet skabt efter de forslag, den svenske stjerne kom med’

Når de samme verber bruges i RP, er der i højere grad lagt vægt på selve processen og igen: det generelle. Det er de imperfektive tider med til at understrege:

- (25) Gli stessi campi [di tennis] privati, poi, si costruiscono oggi con materiali sintetici che non richiedono alcuna manutenzione ... (Ferrucci, *Terra* 13)

‘Selv private tennisbaner laves i dag med syntetiske materialer, som ikke kræver nogen vedligeholdelse’

(26) ... per tutta la guerra anche a Gattaiola il pane si faceva in casa
(Duranti, *Bambina* 130)

‘...under hele krigen bagte man også i Gattaiola brød hjemme’

At PP er resultatorienteret betyder bl.a. også, at den normalt ikke kan bruges i situationer, hvor handlingen intet resultat har for patientens tilstand. Et eksempel:

(27a) Si prende l'aereo
‘Man tager flyveren’

er fuldt ud muligt, mens:

(27b) ?? L'aereo è preso

er yderst tvivlsomt og kun ville kunne forekomme, hvis der var tale om flykapring(!). I det tilfælde er flyet (patienten) nemlig netop hensat i en tilstand (kapret) gennem verbalhandlingen.

4.5. *Handlingen vs. patienten i fokus*

Hermed er vi fremme ved den fjerde og måske vigtigste grundlæggende forskel mellem PP og RP, nemlig at PP retter opmærksomheden mod patienten, RP mod selve handlingen. Det kan illustreres ved følgende eksempel:

(28a) Di solito, in occasioni del genere, si lascia una pianta, un disco, un libro. Un ricordo insomma (Ferrucci, *Terra* 36)
Normalt ved den slags lejligheder efterlader man en plante, en plade, en bog. Et minde, kort sagt’

Hvorfor bliver denne sætning så besynderlig i PP?

(28b) ??Di solito, in occasioni del genere, una pianta è lasciata

Fordi det ikke er planten, patienten, og dens efterfølgende tilstand, der er vigtig her, men selve handlingen. Med *una pianta è lasciata* ser vi så at

sige situationen fra plantens synspunkt – den er en efterladt plante.

Man kan tale om en graduering af passivitet/fokus på patienten i disse konstruktioner:

PP	RP, NP først	RP, <i>si</i> først	AKTIV
fokus på patienten	fokus på handlingen	fokus på agenten	

Shibatani har gjort den interessante iagttagelse, at når man omskriver en aktiv sætning til passiv, flytter man ikke alene perspektivet fra agenten til patienten, men også fra begivenhedens begyndelse til dens slutning (1985: 841). Det stemmer godt overens med vore iagttagelser, hvor PP netop fokuserer på den resulterende tilstand, patienten hen-sættes i. RP retter derimod fokus mod selve handlingen, mens den er igangværende; så at sige mod “midten” af handlingen, mens aktiv retter opmærksomheden mod dens begyndelse (idet den fokuserer på handlingens udgangspunkt, agenten).

4.6. Verbalhandlingen sat i relief

At RP skulle rette opmærksomheden mod selve handlingen er dog en påstand, som der bør knyttes nogle kommentarer til. Det er Manoliu-Maneas tese i en artikel om den tilsvarende problemstilling på rumænsk (men som formodes at gælde også for de øvrige romanske sprog). Hun skriver:

Le passif proprement dit ... met en vedette, parle de la relation entre le participant non-dynamique (*the undergoer*) et l'activité, met au centre de la phrase la relation entre activité et résultat; l'actif parle de la relation entre le participant le plus dynamique et l'activité, de l'activité dans sa relation causale, tandis que le réfléchi met au centre l'activité elle-même, en laissant sur un plan secondaire les relations avec les participants (1988: 200).

Denne korte og præcise oversigt har fungeret som grundlag for mange af mine iagttagelser i dette oplæg.

Imidlertid mener jeg, det fremgår af ovenstående eksempler, at der i en *si*-konstruktion med *si* først i sætningen ikke alene fokuseres på

handlingen, men også i en vis forstand på agenten, omend der er tale om en indefinit størrelse. Netop derfor har jeg også placeret disse konstruktioner **mellem** “fokus på handling” og “fokus på agent”. Der kan naturligvis ikke fokuseres på en apersonlig agent på samme måde som på en personlig, men jeg mener alligevel, at agenten i *si*-konstruktionerne, som er blevet kaldt en “*agent fantôme*”, er ganske nærværende i sprogbrugerens bevidsthed.

Påstanden om, at RP fokuserer på handlingen, sættes også i perspektiv af Moortgat, der i lighed med Manoliu-Manea har studeret de to passiver på rumænsk. Han fremsætter en påstand, som umiddelbart synes at stå i modsætning til Manoliu-Maneas (og min egen) opfattelse, idet han med henvisning til et konkret eksempel siger, at “le PR [=RP] laisse entrevoir le résultat de cet événement global et l’acte concret même est relégué au second plan” (1991: 37). Nu er det altså tilsyneladende RP, der fremstilles som resultatorienteret, og PP, der skulle lægge vægt på selve handlingen? Ved nærmere studium viser det sig imidlertid, at det nok blot er Moortgats ordvalg, der forvirrer. Hans ærinde er nemlig at påpege verbalets større vægt i PP. Han siger f.eks.:

Le PR, en soudant le V et le S en un bloc unique, ferait perdre à l’action verbale seule son emphase. Le PP, étant donné l’indépendance plus grande des composantes S et V, laisserait au verbe **une plus grande force expressive** (1991: 35, min fremhævelse).

Moortgat har samlet en række eksempler med verbet *a aduce* (bringe, bære ind) i hhv. PP og RP. Ved PP-eksemplerne lægges der tilsyneladende mere vægt på selve det, at noget bringes – det bæres ind på højtidelig vis – mens handlingen ved RP-eksemplerne blot nævnes for at angive, at derefter har en person den pågældende ting. Hans eksempel materiale virker overbevisende, blot synes jeg ikke, at begrebsparret handling><resultat er nogen hensigtsmæssig beskrivelse af den forskel, man fornemmer.

Mit foreløbige forslag er i stedet at tale om *forgrund-* og *baggrundsplan*. I situationer, hvor de to konstruktioner begge er mulige, lader de til at kunne anvendes i et fintnuanceret spil for at skabe variation i teksten

og fremhæve visse verbalhandlinger i en slags reliefmønster. Ved RP dvæles der ikke ved verbalhandlingen; den angives blot som led i fortællingens progression. PP trækker derimod en handling mere i forgrunden, understreger den. Dette giver god mening i sammenhæng med RP's evne til at angive det generelle (baggrund) og PP's til at angive det specielle (forgrund). Imidlertid kan også disse betegnelser (for- og baggrund) kritiseres, fordi de normalt anvendes til at beskrive (aspekt)forskellen mellem imperfetto og passato remoto.

Måske er denne forskel forklaringen på skiftene mellem RP og PP i følgende eksempel fra Durantis *La Bambina*:

- (29) Le operazioni ebbero inizio alla metà di novembre. Ogni pomeriggio la Fräulein Binder e le Bambine setacciavano la campagna alla ricerca di materiale natalizio: tutto ciò che si poteva dorare o argenteare, come pigne, ghiande, coccole.

In dispensa, vennero trovate noci e noccioline, e tutta la casa fu rovistata alla ricerca di pezzi di cartone, carta stagnola, nastri. (...)

Poi si incominciò a dorare e argenteare le noci e le pigne e così via: i frutti più grossi vennero fissati ad un filo individuale, i più piccoli riuniti in artistici grappoli. Furono ritagliate stelle nel cartone, confezionati fiocchi e coccarde multicolori. (...)

Le mele furono lucidate con un panno di lana fino a farle splendere come rubini, e finalmente si passò ad appendere sui rami tutte le decorazioni che così operosamente erano state confezionate (Duranti, *Bambina* 144-46)

'Aktiviteterne begyndte midt i november. Hver eftermiddag undersøgte Fräulein Binder og pigerne området på jagt efter materialer til julepynt: alt, hvad der kunne forgyldes eller forsølves som f.eks. kogler, agern og bær. I spisekammeret blev der fundet valnødder og hasselnødder, og hele huset blev gennemrodet i søgen efter karton, metalpapir og bånd. (...) Så begyndte man at forgyldte og forsølve nødderne og koglerne og så videre. De største frugter blev bundet på hver sin snor, de mindre samlet i kunstfærdige klaser. Der blev klippet stjerner ud i karton og lavet mangefarvede sløjfer og kokarder. (...) Æblerne blev pudset med et fint uldklæde, så de strålede som rubiner, og til sidst gav man sig til at hænge al den pynt, som man så møjsommeligt havde fremstillet, op på grenene'

“*Tutto ciò che si poteva dorare o argentare*” er en typisk brug af RP om noget generelt muligt. Så kommer det konkrete med vægt på verbalhandlingen i sin udførelse, næsten som noget rituelt – i hvert fald som en spændende aktivitet, som pigerne i fortællingen gør meget ud af:

“*vennero trovate noci e noccioline, e tutta la casa fu rovistata...*” “*Poi si incominciò a dorare...*” markerer begyndelsen på (den endnu uafsluttede) næste fase, dvs. fortællingen føres videre.⁵ De enkelte elementer, som uddyber dette, står igen i PP: “*i frutti più grossi vennero fissati...*” i en mere malende beskrivelse. Der følger flere – hver for sig understregede – aktiviteter, inden fortællingen videreføres med en ny fase: *Si passò ad appendere sui rami tutte le decorazioni*”. Til sidst “*che così operosamente erano state confezionate*” – den typiske PP, hvor noget er blevet fremstillet og foreligger som resultat.

Et andet eksempel, der kunne tyde på, at Moortgat har ret, stammer fra Bennis *Bar sport duemila*, hvor en VIP-bar beskrives på følgende måde:

- (30) Il caffè non è mai caffè. Si chiama “crème”, “crème estivo”, “parigino”, “americano”, “imbiondito”, “francese”. Viene servito con un minuscolo calice di acqua al seltz e dodici qualità di dolcificanti ... (Benni, *Duemila* 23)
 ‘Kaffen er aldrig kaffe ... Den bliver serveret med et lillebitte glas mineralvand og tolv forskellige slags sødestoffer ...’

Selv om der er tale om noget generelt, bruges der her PP, og der er netop tale om et eksempel, der ligger tæt på Moortgats, nemlig hvor noget bringes ind af en tjener med stor højtidelighed – en handling af næsten ceremoniel karakter.

Teorien om, at der også på italiensk findes en sådan synsvinkelforskel i forhold til den beskrevne begivenhed, som Moortgat taler om, virker således i mine øjne som en troværdig påstand, der bør undersøges yderligere gennem eksempelmateriale.

⁵ Valget af en *si*-konstruktion her er formentlig også påvirket af, at der er tale om et intransitivt brugt verbum.

Opsummerende må man således sige, at påstanden om, at RP lægger vægt på selve verbalhandlingen, og PP på patienten, kun er en halv sandhed. Det er til dels korrekt i forhold til aksens *agent-handling-patient*, men på tværs heraf går en anden akse, hvor der skelnes mellem forgrunds- og baggrundshandlinger.

5. Konklusion

Efter denne analyse må vi konkludere, at RP og PP i hvert fald ikke er parallelle konstruktioner, som altid begge kan bruges i samme tilfælde. Ej heller er de komplementære.

I stedet må man sige, at de er som to mængder, der hver især har et specialområde, men også et stort fællesområde, hvor sprogbrugeren har et reelt valg. Der findes så forskellige tendenser, som trækker valget i den ene eller den anden retning i den konkrete situation, først og fremmest om opmærksomheden rettes mod patienten og dennes efterfølgende tilstand eller mod selve handlingen og den uspecificerede agent. I visse tilfælde er de to konstruktioner imidlertid så tæt på hinanden, at spillet mellem de to næsten er umærkeligt. Her kan man skabe variation i teksten ved at understrege visse verbalhandlinger gennem PP-konstruktionen, som tillægger dem større individuel vægt.

Henvisninger

- Brunet, J. (1994). *Un si ou deux (Grammaire critique de l'italien 12)*. Saint-Denis: Presses Universitaires de Vincennes.
- Cinque, G. (1976). Appropriateness Conditions for the Use of Passives and Impersonals in Italian. *Italian Linguistics* 1, 11-31.
- Costa, R. (1975). A Functional Solution for Illogical Reflexives in Italian. In *Papers from the Parasession on Functionalism*. Chicago Linguistic Society.
- Herslund, M. (1998). Les deux passifs du français. Oplæg ved *Colloque sur le passif*, KU, marts 1998. Under publikation.
- Heltoft, L. & L. Falster Jakobsen (1995). Danish Passives and Subject Positions as a Mood System – a Content Analysis. *ROLIG papir* 54. Roskilde Universitetscenter.
- Manoliu-Manea, M. (1988). Pragmatique et sémantique du passif ro-

- man. *Revue Romane* 23-2.
- Moortgat, W. (1991). Le passif plein et le passif réfléchi en roumain: un cas de synonymie syntaxique? *Revue Romane* 26-1.
- Renzi, L. (1988). *Grande grammatica italiana di consultazione, vol. 1*. Bologna: il Mulino.
- Shibatani, M. (1985). Passives and Related Constructions: A Prototype Analysis. *Language* 61, 821-848.
- Siewierska, A. (1984). *The Passive: A Comparative Linguistic Analysis*. London, Sydney, Dover, New Hampshire: Croom Helm.
- Zribi-Hertz, A. (1982). La construction "se-moyen" du français et son statut dans le triangle: moyen – passif – réfléchi. *Linguisticae Investigationes* VI, 345-401.
- Wehr, B. (1995). *SE-Diathese im Italienischen*. Tübingen: Gunter Narr.

Teksteksempler fra:

- Amica* 18, 1. maj 1998.
- Benni, S. (1997) *Bar Sport Duemila*. Milano: Feltrinelli.
- Comencini, C. (1997) *Il capotto del turco*. Milano: Feltrinelli.
- De Crescenzo, L. (1991) *Vita*. Milano: Mondadori.
- Del Giudice, D. (1997) *Mania*. Torino: Einaudi.
- Duranti, F. (1985) *La Bambina*. Milano: Rizzoli.
- Ferrucci, R. (1985) *Terra rossa*. Transeuropea.

